

Vergaderjaar 2003–2004

29 200 XIV

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2004

Nr. 79

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 22 maart 2004

De vaste commissies voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit¹ en voor Economische Zaken² hebben op 16 februari 2004 overleg gevoerd met minister Veerman van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over **de brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit d.d. 27 oktober 2003 over het beleid voor de veenkoloniën in de komende jaren (29 200-XIV, nr. 46)**.

Aan dit verslag zijn 2 bijlagen toegevoegd.

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

De heer **Waalkens** (PvdA) vindt dat de relatieve achterstand van dit kwetsbare gebied moet worden omgebogen in een absolute voorsprong. Daartoe moeten vooral stappen worden gezet op het terrein van de werkgelegenheid en de mobiliteit. Tevens moet er een innovatieve slag worden gemaakt binnen de land- en tuinbouw, vanuit de kracht van het gebied zelf en op basis van de gebruikersruimte en de economische dragers. De landbouw en de verwerkingsindustrie moeten een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het gebied. De overheid moet de regisserende rol op zich nemen en kaders stellen voor het sturen van de diverse ontwikkelingen, bijvoorbeeld voor de broodnodige herstructurering van de glastuinbouw aan de zuidkant van de veenkoloniën. Voor de inplaat-sing van de melkveehouderij is 2,3 mln euro beschikbaar, maar er is meer geld nodig, want de diverse activiteiten en functies komen niet uit zichzelf op de goede plek terecht. Daarvoor kijkt de heer Waalkens vooral naar het Investeringsbudget landelijk gebied (ILG). Hij pleit ook voor een regionale grondbank, met een revolving-fundstructuur. De overheid moet hiertoe de

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), ondervoorzitter, Cornielje (VVD), Buijs (CDA), Van Beek (VVD), Schreijer-Pierik (CDA), Atsma (CDA), voorzitter, Oplaat (VVD), Geluk (VVD), Waalkens (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Verbeet (PvdA), Van den Brink (LPF), Vergeer (SP), Van den Brand (GroenLinks), Herben (LPF), Tichelaar (PvdA), Ormel (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Koopmans (CDA), Van der Ham (D66), Van Velzen (SP), Koomen (CDA), Boelhouwer (PvdA), Douma (PvdA), Verdaas (PvdA) en Kruijssen (PvdA).

Plv. leden: Slob (ChristenUnie), Örgü (VVD), Spies (CDA), Dezentjé Hamming (VVD), Mastwijk (CDA), Ten Hoopen (CDA), Hofstra (VVD), Van Miltenburg (VVD), Samsom (PvdA), De Krom (VVD), Duivesteyn (PvdA), Eerdmans (LPF), Lazrak (Groep-Lazrak), Vos (GroenLinks), Van As (LPF), Van Heteren (PvdA), Van Lith (CDA), Van Gent (GroenLinks), Van Bochove (CDA), Giskes (D66), Gerkens (SP), Jager (CDA), Timmer (PvdA), Depla (PvdA), Fierens (PvdA) en Dubbelboer (PvdA).

² Samenstelling:

Leden: Crone (PvdA), Hofstra (VVD), voorzitter, Schreijer-Pierik (CDA), ondervoorzitter, Atsma (CDA), Timmermans (PvdA), Vendrik (GroenLinks), Blok (VVD), Ten Hoopen (CDA), Slob (ChristenUnie), Van den Brink (LPF), Duyvendak (GroenLinks), Kortenhorst (CDA), Hessels (CDA), Gerkens (SP), Van Velzen (SP), Varela (LPF), Algra (CDA), Van Fessem (CDA),

Aptroot (VVD), Blom (PvdA), Smeets (PvdA), Douma (PvdA), De Krom (VVD), Van der Laan (D66), Heemskerk (PvdA), Van Dam (PvdA) en Dezentjé Hamming (VVD).

Plv. leden: Tichelaar (PvdA), Örgü (VVD), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Hijum (CDA), Koenders (PvdA), Vos (GroenLinks), Weekers (VVD), Jan de Vries (CDA), Van der Vlies (SGP),

Hermans (LPF), Van den Brand (GroenLinks), Verburg (CDA), Van Vroonhoven-Kok (CDA), Lazrak (Groep-Lazrak), De Ruiter (SP), Eerdmans (LPF), De Haan (CDA), Van Dijk (CDA), De Grave (VVD), Samsom (PvdA), Van Dijken (PvdA), Van Heteren (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Giskes (D66), Tjon-A-Ten (PvdA), Waalkens (PvdA) en Szabó (VVD).

eerste stap zetten, via de Dienst landelijk gebied (DLG). De middelen die hiermee gepaard gaan, kunnen weer terugkomen via de uitgifte van hectares. Het Groenfonds kan hier ook een rol bij spelen.

Er is niet alleen innovatie binnen de sectoren nodig, er is ook beleidsinnovatie nodig. De bureaucratische schotten moeten worden weggenomen, zodat het gebied eigen keuzes kan maken. Het kabinet moet dat niet frustreren. De functie van natuur, recreatie en toerisme, vooral aan de Drentse en Duitse kant, is ook van wezenlijk belang. Ook daarvoor moeten activiteiten worden ontwikkeld. De PvdA denkt aan groene en blauwe zones, van Drenthe tot aan het wad en van het Bargerveen tot aan Westervolde. Het ontbreken van goede scholingsactiviteiten en het gebrek aan samenwerking tussen de kennisinstellingen zijn zorgpunten. Er moet een breed aanbod van scholing komen. Waar men wel probeert samen te werken, wordt tegen bureaucratische gedachten, onwerkbaar regels en een te krap bemeten budget aangelopen. Is de minister bereid 1 mln euro toe te zeggen ten behoeve van de scholingsinstellingen? Daarmee kunnen zij hun plan voor een goede verdeling van het onderwijs in de veenkoloniën realiseren. De heer Waalkens pleit ook voor een Mansholtleerstoel aan de Universiteit van Groningen, gekoppeld aan die van Wageningen. Met behulp daarvan en via de kennisinstellingen kunnen de ontwikkelingen op het gebied van plattelandontwikkeling, de economie en de ecologie in de veenkoloniën worden gevolgd, getoetst en gefaciliteerd. Op die manier ontstaat voorts een Europees kenniscentrum voor plattelandontwikkeling.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks) bestrijdt dat het noorden van dit land zwak, ziek en misselijk is. Het tegendeel is het geval. Het is een mooi gebied met hechte sociale verbanden en harde werkers die vaak onder moeilijke omstandigheden hun boterham verdienen, een gebied waar je trots op kunt zijn, al moeten nog veel dingen beter. Het gaat niet alleen om de toekomst van de landbouw, maar er moet wel worden gekeken naar nieuwe landbouwwormen. Er moet ook worden geïnvesteerd in duurzame landbouw, groene diensten, leefbaarheid, voorzieningen en werk, wonen en onderwijs, zaken die de landbouw overstijgen. Voelt de minister zich wat dat betreft alleen minister van LNV, of is hij ook minister van het platteland?

Omdat er naar heel veel aspecten moet worden gekeken, moeten er ook keuzes worden gemaakt. Natuur en recreatie moeten verder worden uitgewerkt, want die vormen de kracht van het gebied. De Haagse regels over samenwerking op het gebied van sociale zekerheid en onderwijszaken moeten opnieuw worden bekeken, want regionaal blijken ze vaak onwerkbaar te zijn. De eenzijdige structuur van het noorden -vroeger ging het vooral om strokarton, nu om aardappels - moet worden verbreed, want dan komen er steeds meer mogelijkheden. Dan kunnen mensen hier blijven wonen, werken en leren. Dan komen mensen hier naar toe. Wat heeft de minister de regio concreet te bieden, ook wat betreft het voorzieningenniveau en de leefbaarheid? Die 1 mln euro voor de kennisinstellingen is wel het minste dat de minister vandaag moet toezeggen. Er mag niet worden bezuinigd op gesubsidieerde arbeid, sociale werkvoorziening en werkgelegenheidsprojecten. Mevrouw Van Gent houdt goed in de gaten wat er verder gebeurt, want een werkbezoek aan het gebied is niet genoeg. De minister moet jaarlijks rapporteren over de stand van zaken in de veenkoloniën. Dan kan de Kamer er vervolgens op inspelen. Wellicht kan de minister ervoor zorgen dat een rijksdienst hier naar toe gaat. Dat levert werkgelegenheid op en dan wordt de blik ook meer op het noorden gericht.

Mevrouw **Van Velzen** (SP) wijst erop dat het inkomen van de mensen in dit gebied nog steeds 11% onder het Nederlandse gemiddelde ligt en dat hier gemiddeld 6% tot 8% minder mensen wonen met een middelbare of

hogere opleiding. In de veenkoloniën heeft nog steeds 10% van de bevolking een uitkering. Er moet dus heel veel gebeuren. In de motie-Tichelaar wordt gepleit voor een pilotgebiedsgerichte aanpak. De provincies Groningen en Drenthe zijn ook met een breed voorstel gekomen. Wat doen deze minister en zijn collega's daarmee? Er moet worden geprobeerd de nadelen van het gebied om te buigen in voordelen, zodat de achterstand wordt omgedraaid in een voorsprong. Eén voordeel heeft dit gebied wel, namelijk ruimte. Daar moet gebruik van worden gemaakt, bijvoorbeeld voor een verbetering van de duurzame-energieproductie, via windenergie en diervriendelijke landbouwproductie; het laatste door investeren in koolzaadproductie, plantaardige oliën en hennepsteelt, met behulp van het vrijkomende areaal. Ook moet er worden gewerkt aan kennisgerichte productie. Op die manier krijg je landbouwverbreding en diversificatie en wordt de landbouw duurzamer. Is de minister bereid hiervoor met initiatieven te komen en met startsubsidies? Daarbij passen ook een gesloten energieglastuinbouw en een gesloten nutriëntenkringloop. In Emmen en Hoogezand-Sappemeer wacht men daar ook op, want dat is goed voor de werkgelegenheid.

Openbaar vervoer staat niet op de agenda voor de veenkoloniën, maar toch heeft dit gebied meer ontsluiting nodig in de vorm van openbaar vervoer. Worden de structuurfondsen voor de achtergebleven regio's benut? Als de veenkoloniën binnen de criteria vallen, dan moet je daar aanspraak op doen. Is het mogelijk soepeler om te gaan met de gewichtenregeling in het onderwijs?

De heer **Slob** (ChristenUnie) hoopt dat het Kompas voor het noorden ook na 2006 wordt voortgezet, want de middelen hiervoor worden deels ook gebruikt voor dit gebied. De regering moet zich daar maximaal voor inspannen. De veenkoloniën hebben potentie. Dat is de laatste tijd ook gebleken. Er is eensgezind een Agenda voor de toekomst opgesteld, maar die moet wel iets opleveren. Burgers moeten in de toekomst iets merken van de aandacht voor de veenkoloniën. Hoe ziet de minister zijn rol en die van zijn collega's? In zijn brief zegt de minister dat het Rijk niet direct meer stuurt op de bestedingen, vanwege de decentralisatie naar provincie en gemeenten en dat er geen uitzicht is op een wezenlijke verruiming van de middelen voor het gebied, vanwege alle bezuinigingen, maar dat proces hier wel wordt gesteund. Wat betekent dat concreet? De knelpunten in dit gebied vragen om een integrale aanpak.

Door de veranderingen in het gemeenschappelijk landbouwbeleid, waardoor de geldstromen anders gaan lopen, zullen de akkerbouwbedrijven flinke klappen krijgen. Ze kunnen onder andere te maken krijgen met inkomensdalingen. Wat vindt de minister van de bevindingen uit het rapport van het Landbouweconomisch instituut (LEI) op dit punt? De middelen die wel beschikbaar komen via het gemeenschappelijk landbouwbeleid, zoals de modulatiegelden, moeten uiteraard zoveel mogelijk op het boerenerf terecht komen, want daarmee kunnen allerlei innovatieve en duurzame initiatieven worden gesteund, zoals biogasinstallaties. De inplaatsing van de melkveehouderijen kost behoorlijk veel geld, maar zorgt voor diversiteit en heeft ook toegevoegde waarde voor de akkerbouw. Omdat 10% van de mest uit overschotgebieden komt, verdient het wellicht aanbeveling daar meer veehouderijen te vestigen. Wat vindt de minister daarvan? Dat heeft ook toegevoegde waarde voor de akkerbouw. Toerisme, natuurbeheer en glastuinbouw moeten ook meer aandacht krijgen. Hetzelfde geldt voor de infrastructuur, want die komt ten goede aan de bedrijvigheid in het gebied. In dat kader moet worden gekeken naar het omzetten van de N33 in een A33. Dat moet in het MIT worden opgenomen. Wil de minister dit doorgeven aan zijn collega van Verkeer en Waterstaat?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD) constateert dat de veenkoloniën een bijzonder cultuurhistorisch gebied vormen, een gebied waar ruimte een minder schaars goed is. Door de economische omstandigheden liggen er echter geen specifieke op de veenkoloniën toegesneden rijksprogramma's klaar en al helemaal geen ICES-middelen. Veel middelen zijn gedecentraliseerd naar provincies, gemeenten en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN).

Het wordt hoog tijd dat de herinrichting, waarmee in de zeventiger jaren is begonnen, met een bijbehorend budget, wordt afgerond, want dat is de basis voor dit gebied. Is er nog iets over van dat budget? Zo niet, komt dat door een verkeerde uitvoering, of is dit proces duurder uitgevallen? Er zijn zorgen over de inzet van de middelen voor de landinrichting, maar het is wel van belang dat die naar dit gebied komen. De economische structuurversterking is ook heel belangrijk, voor de marktsector, maar vooral voor de agrarische sector, want dat is nog steeds de belangrijkste sector. De agrariërs moeten de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Zij moeten worden gestimuleerd een tweede tak op te starten of innovatieve activiteiten te ontwikkelen, maar tot nu toe blijft het bij mooie woorden. De minister heeft 4 mln euro toegezegd, maar slechts een deel ervan schijnt bij de landbouw terecht te komen. Klopt dat?

Van alle regelingen waarvan dit gebied gebruik kan maken, loopt alleen het Uitvoeringsprogramma innovatie van de landbouw Noord-Nederland (UILNN) goed. Dit programma, met een budget van 2,3 mln euro, is vooral bedoeld om de keten te versterken. Mevrouw Snijder zou graag zien dat hier meer geld voor beschikbaar komt, want dan kan er veel meer gebeuren. Wellicht kan dat door met budgetten te schuiven. De modulatiegelden moeten in principe terug naar de sector. Voor de pilot inplaatsing melkveehouderij – het gaat om zes inplaatsingen – is 2,3 mln beschikbaar, maar als dit een succes wordt, moet daar ook meer geld voor ter beschikking worden gesteld, bijvoorbeeld uit de Koopmansgelden. De ontwikkeling van genetisch gemodificeerde organismen (GGO) bij Avebe loopt goed, maar hierover moet nog wel een brede maatschappelijke discussie worden gevoerd, ook vanwege de eventuele uitbreiding over het land.

De heer **Jager** (CDA) vindt dat het noorden zich niet te afhankelijk van het westen moet opstellen, want Nederland heeft de veenkoloniën, Groningen en zijn havens nodig om een poort te vormen naar Noord- en Oost-Europa, want ook daar liggen nieuwe markten en kansen. Het westen heeft een goede infrastructuur van dit gebied nodig om mee te kunnen doen in de vaart der volkeren. Dit gebied kan dus heel positief op de kaart worden gezet. Er zijn voorts mogelijkheden voor recreatie, toerisme, industriële ontwikkeling en transport. Desondanks is de werkloosheid in het Eems-Dollardgebied weer gegroeid. In het aangrenzende gebied in Duitsland is de werkloosheid echter gedaald. Heeft dat te maken met de ontwikkeling van de A31 en de aantrekkelijkheid van dat gebied? Hebben de Duitsers ontdekt dat de haven van Emden dichterbij is dan die van Hamburg en Rotterdam? De mogelijkheden en kansen die dit biedt, moeten veel meer worden benut.

De landbouw is zeer belangrijk voor de veenkoloniën. Het is één van de peilers van het gebied. Als de landbouw echter mee wil blijven doen, moet er worden geïnnoveerd en gekeken naar nieuwe mogelijkheden. De modulatiegelden, die in eerste instantie van de sector zijn afgeroomd, moeten weer ten goede komen aan de versterking van de agrarische sector en het landelijk gebied. Deze middelen kunnen flexibel worden ingezet, ook voor innovatie, duurzaamheid en risicospreiding. De gelden in het kader van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) moeten meer bedrijfsmatig worden ingezet voor de landbouw en het landelijk gebied. De inplaatsing van de melkveehouderij moet breder en flexibeler plaatsvinden. Het is ook zaak middelen te oormerken voor plattelandsontwikkeling. De 700 mln euro moeten flexibeler worden ingezet. Als de

pilot inplaatsing melkveehouderij een succes wordt, moet daarna structureel 1 mln euro per jaar, van die 700 mln, voor de inplaatsing ter beschikking worden gesteld, ook voor het ondersteunen van nieuwe ontwikkelingen binnen de agrarische sector.

Er moet flexibeler worden omgegaan met bouwblokken van 1 ha. Dat komt de bedrijvigheid ten goede. Heeft men meer ruimte nodig, dan moet dat kunnen. Vanwege de dunbevolktheid van het gebied zijn hier twee keer zoveel onderwijsvestigingen als elders. Dat leidt tot hoge huisvestingskosten, in vergelijking met de kosten die men in het westen maakt, want daar is meer centrale huisvesting mogelijk. Men moet het in het noorden echter doen met dezelfde hoeveelheid middelen. Is in dat kader een herschikking van middelen mogelijk? Ook op dit terrein zijn flexibiliteit en maatwerk nodig. In de Industriebrief moet een hoofdstuk worden opgenomen over de sterkte-zwaktescan van het noorden, specifiek van de veenkoloniën. Er moeten echter niet nog meer gronden aan het landbouwareaal worden onttrokken, bijvoorbeeld voor watergebieden.

Het antwoord van de minister

De **minister** stelt dat vooral de structuur van de veenkoloniën moet worden versterkt. Degenen die daar wonen en werken, moeten zoveel mogelijk aan de slag met de mogelijkheden. De signalen wijzen uit dat dit al gebeurt. De rijksoverheid wil dat voortgaand ondersteunen. De landbouw is een belangrijke drager van de economische activiteiten en de inrichting van het landelijk gebied. De besluiten van de Europese Commissie over de veranderingen in het gemeenschappelijk landbouwbeleid, vooral de ingrepen in de aardappelzetmeelordering, dreigden in eerste instantie vooral voor de veenkoloniën desastreuze gevolgen te hebben. Mede door de inzet van de regering heeft de Commissie uiteindelijk echter besloten tot een veel beperktere ingreep, zowel wat betreft de prijsvorming als de ontkoppeling. Daardoor krijgt de aardappelzetmeelindustrie een ruimere periode om zich aan te passen aan de veranderingen in het kader van de wereldhandel. De regering is echter niet verantwoordelijk voor de inkomensontwikkeling van individuele ondernemers. Zij heeft zich wat betreft het gemeenschappelijk Europees landbouwbeleid zeer ingespannen om een zo gunstig mogelijke regeling voor de aardappelzetmeelindustrie tot stand te brengen, maar het is wellicht niet genoeg om de effecten ervan geheel op te vangen. Het is nu echter aan de ondernemers om maatregelen te nemen en in te spelen op die ontwikkelingen. Het ministerie van LNV geeft ook via de directie noord op verschillende terreinen wel duwtjes in de goede richting met behulp van allerlei regelingen en projecten, ook wat betreft het beproeven van alternatieven. Via de Koopmansgelden, ook bedoeld om de extensivering van de melkveehouderij in Nederland deels te financieren, is 2,3 mln euro beschikbaar voor de pilot in deze regio, maar dat geld is nog niet op. De minister kan nog niet meer geld toezeggen, onder meer vanwege de onzekerheid of de regering erin zal slagen het uitgavenkader binnen de 3% van het Stabiliteitspact te houden. Eerst moet worden afgewacht of de pilot een succes wordt. Daarna wordt bekeken wat er verder moet gebeuren. In het bedrag van 700 mln euro, beschikbaar voor de komende vier jaar, zit weliswaar nog een ruimte van 22,5 mln, maar daar moet zuinig mee worden omgesprongen. Een klein deel daarvan is al gebruikt voor de financiering van de regeling voor jonge starters. Er zit ook nog ruimte in de Koopmansgelden, maar door de criteria die daarvoor gelden, ontbreekt het momenteel aan adequate projecten. Er wordt echter gezien op welke manier toch tot een verantwoorde bestemming van de Koopmansgelden kan worden gekomen. Een uitbreiding van de intensieve veehouderij, bijvoorbeeld met varkens en kippen, is ook mogelijk, maar daar zijn geen aparte financiële kaders voor. De mestwetgeving wordt dit jaar vernieuwd. Het kan economisch aantrek-

kelijk zijn niet alleen de mest te verplaatsen van overschot naar tekortgebieden, maar ook een gedeelte van de veehouderij. Dat is vooral een zaak van de streek zelf. De minister bekijkt momenteel, samen met de partijen, of een groundbankconstructie, waarmee de extensivering van de melkveehouderij ook kan worden bevorderd, een bestemming kan zijn voor de Koopmansgelden. De suggestie over het revolving fund wordt daarin meegenomen.

Het beleid rond de POP-gelden voor de periode 2004–2006 wordt momenteel herzien. In de herziening wordt een koppeling voorgesteld tussen de Nederlandse Agenda vitaal platteland en het Europese plattelandsbeleid. Dat komt vervolgens terecht in de zogenaamde tweede peiler. De minister is het ermee eens dat dit geld zoveel mogelijk ten goede moet komen aan de landbouw, de landbouwstructuur en de plattelandsontwikkeling, maar er wordt nog bekeken hoe dat moet gebeuren. De modulatiegelden worden overigens pas in 2007 teruggestuurd, bijna aan het eind van deze kabinetsperiode. Met de bestemming daarvan moet je voorzichtig zijn, maar de intentie is om deze middelen ten goede te laten komen aan de sector, want ze worden per slot van rekening afgeroomd van de bedragen die aan de grootste producenten worden toegekend in de vorm van inkomenstoelagen.

De minister heeft als vorm van landbouwondersteuningsstelsel inmiddels gekozen voor het systeem van historische referenties voor de toeslagen en de uitwerking daarvan in het kader van de Luxemburgse besluiten. Halverwege de periode 2003–2013 wordt het systeem waarschijnlijk geëvalueerd. Dan wordt bekeken of het, gelet op de ontwikkelingen die zich tot dan toe hebben voorgedaan, soelaas kan blijven bieden voor de toekenning van inkomensrechten, of dat moet worden gedacht aan een ander systeem, bijvoorbeeld een systeem van vaste toeslagen. Dat hangt af van de landbouwstructuur en de belangen van de verschillende sectoren. In sommige delen van Duitsland wordt nu al voor een gemixt systeem gekozen, maar dat heeft te maken met de specifieke problematiek van vooral de nieuwe Bundesländer.

Het Rijk is de afspraken over de afkoop van de stadsmeierrechten nagekomen. De minister heeft de gemeente Groningen eind oktober vorig jaar meegedeeld dat de afkoopsom voor de stadsmeierrechten ruim 41 mln euro bedraagt. Over dat bedrag bestaat geen verschil van mening. Er is zelfs al 90% van uitbetaald. Het resterende deel wordt in 2006 betaald. Er is verschil van mening over de vraag of er over de stadsmeierrechten rente moet worden betaald, maar het Rijk betaalt nooit rente, zoals er ook nooit rente wordt gerekend, noch aan waterschappen, noch aan gemeenten. Groningen is het daar niet mee eens, maar de minister is niet voornemens deze regel te wijzigen. Hij zal hier zo snel mogelijk over gaan praten met de Groningse bestuurders, want de kwestie moet nu uit de wereld. Het gaat niet aan dat de voortgang van de herinrichting door dit geschil wordt opgehouden. Alle aanbestede werken door de deelgebiedscommissie zijn inmiddels uitgevoerd en betaald. Over particuliere kavelinrichtingswerken is in een aantal beschikkingen aangegeven dat de uitbetaling niet voor 1 januari 2004 kon plaatsvinden, in verband met kasmiddelen, maar dat stadium is inmiddels gepasseerd. Die kwestie kan ook worden afgewikkeld.

Voor een snellere afronding van de klassieke landinrichtingsprojecten, waartoe de herinrichting ook behoort, heeft de minister in overleg met de provincies een task force klassieke landinrichting ingesteld. Die gaat bekijken of de oude projecten versneld kunnen worden afgewerkt. De minister is in afwachting van de berichten van de task force, maar het is de bedoeling snel schoon schip te maken met een aantal reeds lang lopende herinrichtings- of landinrichtingsprojecten.

Het UILNN, bedoeld voor het opzetten en stimuleren van projecten in het kader van de landbouw, loopt momenteel goed, ook in de veenkoloniën. Het project agrobio, waarvoor LNV 2,3 mln euro beschikbaar heeft gesteld

in 2004 loopt goed, voor de telers, maar voor Avebe zelf ook. Gelet op het eenzijdige karakter van de landbouwstructuur worden ook initiatieven op het gebied van duurzame landbouw gestimuleerd. Het totale bedrag voor de landbouw in 2004, ongeveer 11 mln euro, wordt verdeeld over verschillende terreinen, zoals het UILNN, het plattelandsbeleid, de inplaatsing melkveehouderij en de biologische landbouw. In totaal is over meerdere jaren 855 mln euro voor de veenkoloniën beschikbaar gesteld. De minister overhandigt hiertoe de tabel met de bedragen, die de ministeries deze kabinetsperiode ter beschikking stellen.

Voor de intensieve veehouderij wordt met het oog op een aantal knel-situaties naar nieuwe mogelijkheden gezocht, bijvoorbeeld op het gebied van gemengde bedrijven nieuwe stijl. De minister heeft onlangs een prijs uitgereikt aan een nieuw gemengd bedrijf in Brabant met mestvarkens, akkerbouw en melkvee. Qua mineralen is dit een volstrekt gesloten bedrijf. De mogelijkheid van projectvestiging van op duurzaamheid gerichte bedrijven, die niet op bedrijfsniveau, maar regionaal grondgebonden zijn, wordt op korte termijn verder verkend. Als biologische bedrijven zich naast elkaar vestigen, dan is dat overigens een natuurlijke afscherming tegen de gevreesde coëxistentieproblematiek.

Er loopt inmiddels een aantal EZ-regelingen op het gebied van duurzame energie, bijvoorbeeld op het punt van transitiebeleid, dat ook weer te maken heeft met mestvergistingsmogelijkheden op boerderijschaal. Daarnaast wijst de minister op de doorwerking van het windenergiebeleid. Hierbij speelt vooral de ruimtelijke ordening, een provinciezaak, maar er zijn nog mogelijkheden. Ook al is de doelstelling van de provincie Groningen wat dit betreft gerealiseerd, er willen nog meer boeren van de wind leven, maar dat is niet alleen een zaak van Landbouw. De minister zal de kwestie van de windmolens aan de orde te stellen bij zijn collega's van EZ en VROM.

Een aantal jaren geleden heeft onder leiding van de heer Terlouw een maatschappelijk debat over biotechnologie plaatsgevonden. Over de vraag hoe daarmee moet worden omgegaan, is toen consensus bereikt. Over het in het landelijk gebied samen kunnen verkeren van genetisch gemodificeerde gewassen en niet genetisch gemodificeerde gewassen, de kwestie van de coëxistentie, is al eerder in de Kamer gesproken. De minister heeft hiertoe een commissie in het leven geroepen, onder voorzitterschap van de heer Van Dijk, oud-gedeputeerde van de provincie Groningen. De drie betrokken partijen, Biologica, Plantum en LTO, maken er ook deel van uit. De commissie heeft tot 1 juli a.s. de tijd om tot bepaalde werkwijzen te komen om deze problematiek, bijvoorbeeld via het clusteren van biologische bedrijven of het beperken van de aansprekbaarheid, aan te pakken.

De veenkoloniën zijn relatief goed ontsloten, maar de veiligheid van de rijkswegen is een probleem. Daar wordt inmiddels aan gewerkt. Voor aanvoerwegen als de A28 en de A37 wordt een verbeteringslag uitgevoerd. De A37 wordt in 2007 aangesloten op het dan verbeterde Duitse snelwegennet. Het SNN onderzoekt momenteel de mogelijkheid om de N33 op termijn te verdubbelen. De provincie is verantwoordelijk voor de N366. De kwestie van de infrastructuur zal de minister bespreken met zijn collega van Verkeer en Waterstaat.

Het ministerie van Onderwijs formuleert in haar nieuwe besturingsfilosofie prestatie-indicatoren, waarin de ambities van overheid op een groot aantal beleidsdoelen worden weergegeven. De instellingen worden uitgenodigd om in overleg met de regionale netwerken te komen tot een regionaal prestatieakkoord. Daarin moet worden weergegeven wat elke instelling in de regio gaat doen. Zo'n regionaal akkoord wordt gezien als een belangrijke bijdrage aan de regionale aansluiting wat betreft scholing en arbeidsmarkt. In dat kader kan men de wens om extra middelen ook kenbaar maken. De minister zal de opmerkingen over de gewichtenregeling doorgeven aan zijn collega van Onderwijs.

Tijdens het bestuurlijk overleg van 2 oktober 2003 is afgesproken dat in deze kabinetsperiode wordt geïnventariseerd welke rijksdiensten nog op komst zijn en welke overwegingen pro en contra de vestiging daarvan in het noorden een rol spelen. De structuurfondsen zijn bedoeld voor sociale en economische cohesie in Europa. De Commissie komt op 18 februari in het Derde cohesierapport met voorstellen over de nieuwe financieringsperiode. Later dit jaar komen er voorstellen over de nieuwe verordeningen. Eind 2005 worden de onderhandelingen afgerond. In de tussentijd moet het kabinet voortdurend afwegen wat haalbaar is, gelet op de eigen doelstellingen en het Europese krachtenveld. De eerste keer gebeurt dat in het kader van de kabinetsreactie op het nog te verschijnen Derde cohesierapport. Het gaat daarbij om een concentratie van middelen waar die het meest nodig zijn. Er wordt verder aangedrongen op een behoedzame ontwikkeling van de EU-begroting en een verbetering van de nettopositie van Nederland. Nederland wil ook een fair share, een redelijk deel, ten opzichte van andere lidstaten.

Het Kompas-programma is gericht op de economische structuurversterking van de landbouw, maar vooral ook van andere sectoren. De veenkoloniën kunnen volop gebruik maken van dit programma, maar er wordt nog nader gesproken over de periode na 2006. Het Rijk gaat niet primair over de bouwblokken, die kwestie moet worden geregeld in streek- en bestemmingsplannen. De minister neemt het initiatief-Veenkoloniënoverleg anno 16 februari 2004 over de Mansholtleerstoel, te vestigen aan de Groninger Universiteit in samenwerking met Wageningen, van harte over. De terugkoppeling over de stand van zaken in het gebied zal via de begroting plaatsvinden. De minister deelt mee dat hij coördinerend minister voor het landelijk gebied wordt. Dit zal de regio iets opleveren, maar zover is het helaas nog niet. Wat dat betreft moet de Agenda vitaal platteland worden afgewacht, in combinatie met de nota Ruimte.

Nadere gedachtewisseling

De heer **Waalkens** (PvdA) is de minister zeer erkentelijk dat hij het initiatief van de PvdA-fractie voor de Mansholtleerstoel heeft geadopteerd. Die kan een geweldige bijdrage leveren aan de wetenschappelijke onderbouwing binnen de kennisinstututen van de plattelandsontwikkelingen in de veenkoloniën, in de landbouw, maar ook breder. De heer Waalkens is ook blij met de toezegging over de grondbank, via het systeem van een revolving fund. Daarmee kan een stevig fundament worden gelegd voor het op hun plek laten vallen van die functies die van belang zijn voor de veenkoloniën.

De PvdA-fractie gelooft niet echt in het Innovatieplatform. Vooralsnog heeft dit niets opgeleverd, maar wellicht kan het in de veenkoloniën echt beginnen. De minister-president moet dan als toezichthouder een meer beschouwende dan een regisserende rol krijgen. Namens de fracties van PvdA, CDA en VVD overhandigt de heer Waalkens de minister ten slotte «Het Fundament van Veendam e.o.», een lijst van suggesties, met behulp waarvan de minister kan komen tot regiospecifiek beleid en passende oplossingen voor de problematiek van de veenkoloniën.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks) herhaalt haar pleidooi voor een duurzaam landbouwbeleid en voor duurzaamheid wat de andere sectoren betreft. Het is essentieel om toekomstgericht bezig te zijn, ook qua instrumenten. Er moet wat de landbouw betreft niet alleen worden ingezet op de traditionele landbouw, want het is de vraag of die op termijn houdbaar is. Er moet voor een andere invalshoek worden gekozen en ook voor kleine boeren. Er moet worden ingezet op innovatieve en vernieuwende zaken. In «Het Fundament van Veendam e.o.» staan aardige suggesties,

maar hier en daar zijn die te vaag. Er moet in ieder geval zorgvuldig worden omgegaan met de ruimte.

Mevrouw **Van Velzen** (SP) is teleurgesteld over de beantwoording, want zij heeft weinig nieuws gehoord. Vanochtend is echter duidelijk naar voren gekomen dat er meer nodig is dan wat er tot nu toe is toegezegd van de kant van het Rijk. Er liggen kansen om te komen tot een duurzame landbouw. De minister moet dat extra stimuleren. Hoe denkt hij over de realiseerbaarheid van de Agenda van de veenkoloniën? Waar gaat de minister zich voor inzetten? Wellicht is het zinniger om, in plaats van een clustering van biologische bedrijven, te komen tot een clustering van GGO-bedrijven in deze regio, in ieder geval totdat er meer duidelijkheid is over coëxistentie en aansprakelijkheid.

De heer **Slob** (ChristenUnie) constateert dat er onduidelijkheid blijft bestaan over de POP- en de modulatiegelden, maar de bedrijven staan ook wat dat betreft voor keuzen. De onduidelijkheid over de gelden veroorzaakt onrust. Kunnen de mogelijkheden van andere vormen van veehouderij worden onderzocht, al is er nu geen rechtstreekse financiering voor? Dan kan er vervolgens misschien iets mee gebeuren. Het is goed dat er ruimte is voor regionaal grondgebonden projecten, maar men moet wel weten waar men terecht kan.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD) vindt dat de huidige POP-middelen meer in de richting van de primaire landbouw moeten worden aangewend. Ook projecten in dit kader moeten voor financiering in aanmerking komen. Wellicht is het mogelijk, binnen de marges en criteria, toch iets meer ruimte te creëren, zodat er meer gebruik kan worden gemaakt van de POP-gelden. De huidige kennis over deze kwesties is nu vooral geconcentreerd in Wageningen, maar het verdient aanbeveling die kennis, ook op het gebied van food en nieuwe ontwikkelingen, ook in dit gebied aanwezig te laten zijn. Is het mogelijk om in dit gebied een kennis- en onderzoekcentrum voor food en lifescience te vestigen?

De heer **Jager** (CDA) vraagt naar de Industriebrief en in dat kader naar de nota Ruimte en de Agenda vitaal platteland. Hij overweegt de Kamer op dat punt een uitspraak te vragen, met het oog op de kansen en mogelijkheden voor dit gebied. Ook op het punt van een herschikking van de onderwijsmiddelen voor huisvesting overweegt de heer Jager een uitspraak van de Kamer te vragen. Een kwestie die het platteland ook kansen biedt, is de ontwikkeling van biodiesel. Daar kunnen het platteland en de akkerbouw bij worden betrokken. De herinrichting moet worden afgehandeld conform datgene wat bij de begrotingsbehandeling aan de orde is geweest. Er moet niet al te veel worden geïnvesteerd in robuuste verbindingzones. Ook voor de toekomst moeten er middelen blijven om de herinrichting van het platteland mogelijk te maken.

De **minister** constateert dat «Het Fundament van Veendam e.o.» op hoofdlijnen een goed beeld geeft van wat er vanmiddag is besproken. De glastuinbouw rond Emmen heeft in totaliteit ongeveer 11 mln euro gekregen. Men staat daar klaar om tuinders uit het westen te ontvangen. De minister probeert zijn contacten op dat punt aan te spreken, maar het blijft altijd een beslissing van de ondernemer zelf. Het is ook een psychologische kwestie. Er wordt overigens ook gekeken naar andere lokaties in het westen, maar dat mag. Dat is staand beleid, totdat in de nota Ruimte wellicht andere voorstellen op dat punt worden gedaan. Het kabinet heeft 4 mln euro uitgetrokken voor plattelandsbeleid in de veenkoloniën, bedoeld voor initiatieven die bijdragen aan de economische structuur van het landelijk gebied. Dat is dus breder dan alleen de landbouw. Het betreft ook de kwaliteitsverbetering van bos, natuur, landbouw, cultuurhistorie,

milieu en water. Het is aan de regio om dat uit te werken, via het bestaande instrumentarium. De minister zegt toe op monitoring Veenkoloniën jaarlijks in de begroting LNV terug te komen. Er wordt ook 11 mln euro ingezet voor duurzame landbouw. De problematiek van de coëxistentie moet worden opgelost via de aansprakelijkheid en de mogelijkheid van ruimtelijke clustering als afgrenzing en beperking van de spill-overeffecten. De minister wacht wat dat betreft de wijsheid van de commissie-Van Dijk af.

Het probleem met de POP-gelden is het gebrek aan goede projecten die voldoen aan de Brusselse criteria. Deze kunnen niet worden opgerek. Als een project geld krijgt, terwijl vervolgens blijkt dat het niet aan de criteria voldoet, wordt dat geld teruggevorderd. Het kabinet probeert wel om de criteria in Brussel te beïnvloeden. De minister betwijfelt of het vestigen van een kenniscentrum in de veenkoloniën haalbaar is. Vorige kabinetten hebben geprobeerd de kennisinfrastructuur en de hardware vanwege efficiencyredenen te bundelen en te verzelfstandigen. Hij wil eerst met de leerstoel in Groningen beginnen. De activiteiten daar kunnen worden gecombineerd met die van Wageningen. Wellicht kan er op termijn worden gekomen tot een dependance in de regio. De minister zal dat bezien. Hij zegt toe er bij zijn collega van EZ voor te pleiten de sterkte-zwaktescan op te nemen in de Industriebrief, ook van de scheepsbouw in de regio. De minister zal op korte termijn contact opnemen met zijn collega van Onderwijs om te spreken over regionale prestatieakkoorden. Hij heeft overigens signalen dat Onderwijs daar al mee bezig is en binnenkort een brief aan de Kamer zal zenden. Wat betreft het gestelde over biobrandstoffen kan het gebied zich beter richten op biosmeermiddelen, omdat die kunnen worden gewonnen uit allerlei plantaardige oliezaden.

De **voorzitter** concludeert dat de minister toezeggingen heeft gedaan op het gebied van onder andere de Industriebrief, het onderwijs, de grondbank, de discussie over GGO's en coëxistentie, windenergie, de herinrichting en de Mansholtleerstoel.

De voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Atsma

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Hofstra

De wnd. griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Van Leiden

De fracties van de PvdA, de VVD en het CDA geven de volgende suggesties aan de minister mee. Het doel van deze suggesties is te komen tot een regiospecifiek beleid en passende oplossingen voor de problematiek van de veenkoloniën.

1. De minister start in het veenkoloniaal gebied een proefproject in het kader van het investeringsbudget voor het landelijk gebied. Verder kunnen programma's als de NIOF (Noordelijk innovatie en ontwikkeling faciliteit) en het UILNN (Uitvoeringsprogramma Innovatie Noord-Nederland) hierbij een belangrijke rol spelen.
2. De minister pleit in het kabinet, specifiek voor de Veenkoloniën, voor een regeling waarbij de regio zelf mogelijkheden krijgt tot het inrichten van de ruimte. Dit onder het motto: Ruimte aan de regio.
3. De minister treedt in overleg met de provincies om te komen tot de opzet van een regionale grondbank, dit om een goede invulling te geven aan het instrument van landinrichting. Dit in de vorm van een revolving fund, verbonden aan het Groenfonds.
4. De minister zal bezien of er mogelijkheden zijn om te komen tot een Europees kenniscentrum «Food and Life sciences» en zo het gebied tot een broedkamer voor onderzoek en ontwikkeling gericht op het optimaliseren van productie ketens te laten groeien.
5. De minister zal met het invullen van de afspraken die gemaakt zijn over de hervorming van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid zich sterk maken om een evenredig deel van de EU gelden in het gebied in te zetten voor een verdere en bredere ontwikkeling van het gebied.
6. Voor de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied zal de minister niet alleen kijken naar de financiële ondersteuning maar ook andere ministeries betrekken bij de ontwikkeling van dat gebied op het terrein van bereikbaarheid en het inrichten van woongebieden.
7. De minister maakt zich sterk in het kabinet voor een ruimer aanbod van scholing in het gebied, zowel op het groene front als ook voor het aanbod van scholing in de zorgsector.

Veendam, 16 februari 2004

PvdA, VVD, CDA

Overzicht geldstromen Veenkoloniën

Regeling /programma/subsidie ¹	Overheid	Bedrag (mln euro)	Periode
GLB	EU	40,0	Jaarlijks
Plattelandsbeleid	LNV	4,0	2004
Inplaatsing melkveehouderij	LNV	2,3	2004
	LNV	280,7	
	V&W	187,7	
	EZ	82,0	
Herinrichting (incl stadsmeierrechten)	WVC	30,4	Eenmalig
	SZW	2,1	
	OCW	5,5	
	Rijk	45,5	
Landsschapsontwikkelingsplan (LOP)	LNV	0,2	Eenmalig
LOFAR	Rijk	52,0	Eenmalig
Infrastructuur (N33)	V&W	17,0	1998–2005
Infrastructuur (N34)	V&W	38,5	2003–2007
Gebundelde Doel Uitkering (GDU)	V&W	1,8	2002
IPR	EZ	45,6	2000–2002
Kompas	EZ	0,9	2002
	EU	0,7	2002
UILNN	LNV	4,2	2002
	EZ	1,7	2002
LEADER	EU	0,8	2002
POP	EU	1,1	2002
	Rijk	2,8	2002
Tender Investerings Projecten Provincies	EZ	5,7	2002
Woonzorg stimulerings regeling	VROM/VWS	1,8	2002
Bijdrage Rijk/EU tbv Veenkoloniën		855,0	

¹ Dit overzicht geeft een selectie weer van verschillende gelden die naar de Veenkoloniën (zijn)gegaan. Het is bijna onmogelijk om een volledig en eënduidig (wat betreft looptijd, subsidieverlener; toezeggingen/bestedingen e.d.) weer te geven. Dit overzicht geldt dan ook enkel ter indicatie.